

De vroegdoop

De kwestie die hieronder wordt aangesneden staat bekend als de discussie om de zogenaamde vroegdoop. Wat bewoog gereformeerde broeders en zusters om hun kind al de eerste dag na de geboorte te laten dopen, terwijl ze van harte de gedachte van de Rooms Katholieke theologie inzake de heilsnoodzakelijkheid van de doop afwezen? Wat dreef gereformeerde voorgangers om de bij de doop aanwezige moeder straf te negeren? Waarom konden gereformeerde scribenten elkaar verketteren om de aanwezigheid van de moeder bij de doop? Dit riep uiteraard ook hevig verzet op van andere gereformeerden. Welke argumenten en intenties speelden een rol?

1. achtergrond

Het gaat in dit artikel om de 19^e-21^e eeuw. Dat vraagt enige voorkennis van voorgaande eeuwen om recht te doen aan gedachten en meningen in de aangegeven eeuwen. Al vanaf de vroegste kerkgeschiedenis is gediscussieerd over het tijdstip van de doop. Dat was iets nieuws ten opzichte van het Oude Testament, waar vastgesteld was dat de bediening van het verbondsteken op de achtste dag diende plaats te vinden.¹ In de derde en vierde eeuw werd in de kerk vaak alleen de doop bediend op vastgestelde tijden. Dat waren vaak kerkelijke feestdagen, waaronder met name het paasfeest.² In later tijd werd de doop zo spoedig mogelijk na de geboorte bediend omdat de doop ex opere operato heil meebracht en het pasgeboren kind dat heil niet mocht mislopen. Deze gedachte vinden we nog steeds in de Rooms Katholieke theologie.

De reformatoren van de zestiende eeuw namen hiervan wel afstand, maar bleven pleiten voor een spoedige bediening van de doop. De vaders hielden de kinderen ten doop in de eerstkomende eredienst (vaak op de tweede of derde dag na de geboorte). Uitstel omwille van de aanwezigheid van getuigen werd daarmee afgesneden. Dat kwam voort uit de wil om zich uitdrukkelijk te onderscheiden van de Anabaptisten en vanuit de gedachte dat zo'n waardevol geschenk van God het verdiende om zonder uitstel uit Gods hand aangenomen te worden. Uitstel riekt naar minachting. Het is ook tot meer eer en glorie van God als het zegel van Zijn verbond zo spoedig mogelijk werd bediend: laten we "teer" staan voor God. Uitstel tot de achtste dag als bij de besnijdenis is niet meer geboden. Kinderen hebben vanaf hun geboorte recht op de doop op grond van het genadeverbond. Het bemoedigt de ouders dat hun kind plechtig aan God is toegewijd en toegeëigend. Het Nieuwe Testament wekt de indruk dat de doop direct werd bediend (Handelingen 2:41; 8:12, 36; 10:2, 47; 11:13v.; 16:15, 33; 18:8 en 1 Corinthiërs 1:16).³

Het meest geprononceerd kwam deze gedachten tot uitdrukking in de bepaling van de Provinciale Synode van Dordt (1574) die voorschreef dat de doop "soo haest als men den Doop Christelicken becomen can" bediend moest worden. Uitstel kon alleen verleend worden als de kerkenraad dat wettig achtte. Voorshands werd al bepaald dat dit omwille van de aanwezigheid van de moeder zo niet gelabeld kon worden. De daarop volgende synode maande wel tot wijs en verstandig toezien om niet te hard te gaan aandringen op iets "wat zonder gevaar kan voorbijgegaan en nagelaten worden". Bavinck relativeert sterk de betekenis van de synode van Dordt 1574: het was maar een provinciale synode en de bepalingen inzake de kerkenraad en de moeder zijn door volgende synoden (bewust) niet overgenomen (blijkens het slechts herhalen van de éérste bepaling), ook wordt door gereformeerde theologen uit die tijd gesproken over de aanwezigheid van de ouders (meervoud). Hij verdedigt de gedachte dat de Reformatie ook uit wijsheid en voorzichtigheid zich aansloot bij een

¹ In dit artikel wordt uitgegaan van wat in antwoord 74 van de Heidelbergse Catechismus wordt beleden: dat de doop in de plaats van de besnijdenis is gekomen. Desgewenst kan nadere onderbouwing van deze gedachte gevonden worden in mijn dissertatie: *Doop en Kerk*. De erkenning, door kerkelijke gemeenschappen, van de elders bediende doop, Kampen, 2007, 279-346.

² Bavinck, H. *Ouders of getuigen*. Toelichting van art. 56 en 57 der Dordtse Kerkorde, Kampen, 1901, 28.

³ Rutgers, F.L. *Kerkelijke adviezen*, II, Kampen, 1922, 22; Tom, D./Vonkenberg, J.E. "Zoo haast als men de bediening deszelven hebben kan". *Het goed recht van den vroegdoop in het licht gesteld en verdedigd*, z.j. [1929], z.p., 11v., 14, 20, 23; Bouwman, H. *Gereformeerd Kerkrecht*. Het recht der kerken in de praktijk, II, Kampen, 1934, 347-350; Jansen vermeldt met respect en waardering dat Guido de Brès zijn eerstgeborene op de dag na de geboorte ten doop hield (Jansen, Joh. *Korte verklaring van de kerkenordening*, Amsterdam, 1976, 255); Olthuis, J. *De doopspraktijk der Gereformeerde Kerken in Nederland 1568-1816*, diss Utrecht, Utrecht, 1908, 112-117.

gangbare (roomse) praktijk en dat we dit niet al te principieel moeten duiden.⁴ De wens om de doop uit te stellen bleef virulent.⁵ In de 17^e en 18^e eeuw moesten de kerkelijke vergaderingen zich daartegen steeds weer verzetten en blijven aandringen op een spoedige doop. De laatste nationale synode (die van Dordrecht 1618-1619) had nadrukkelijk in de kerkorde opgenomen dat het verbond van God aan de kinderen van de christenen “zoo haast als men de bediening deszelven hebben kan” moest worden verzegeld (artikel 56). De synoden werden steeds weer geconfronteerd met al door de reformatoren bestreden aanleidingen: de aanwezigheid van de moeder, het in de gelegenheid stellen van getuigen om bij de doop aanwezig te zijn en financiële redenen. Men was gewend (en verplicht, in bepaalde kringen) doopfeesten te geven (in het noorden ‘kinderbieren’ genoemd). Men kon de kosten drukken door voor twee kinderen tegelijk een dergelijke festiviteit te organiseren.

De synode van de Hervormde Kerk constateerde in 1816 dat de doopsbediening fors aan waarde had ingeboet. Dat verwondert ook niet als we letten op de hierboven als laatst genoemde praktijken. Er werd geklaagd dat die doopfeesten soms zo ontaardden dat de middagdiensten erom werden verzuimd en de feestvierders in kennelijke staat huiswaarts keerden.⁶ Voor de synode van de Hervormde Kerk was dat aanleiding actie te gaan voeren voor een “meer stichtelijke en plechtige bediening van de doop”.⁷ Men bepaalde dat de doop minder frequent zou moeten worden bediend en dat er speciale ‘dooppredikatiën’ moesten worden gehouden als er wel gedoopt zou worden. De synode veronderstelde dat de aanwezigheid van de moeder er aan bij zou dragen dat de doopplechtigheid een meer imponerend gebeuren zou worden. Op haar aanwezigheid werd dus aangedrongen. Van alles moest uit de kast worden gehaald: “bewegelijke vermaningen en hartroerende toespraken” om de “aandoeningen op te wekken” en het “volk tot tranens toe te bewegen”. De synode riep de voorgangers op er alles aan te doen dat de plechtigheid meer aanzien verwierf. Het bedienen van de doop in door de weekse diensten (de zogenaamde “weekdiensten”) werd verboden. Dat laatste verbod stuitte op nogal wat verzet. Plaatselijke kerken wezen er bijvoorbeeld op dat vooral arme broeders en zusters liever niet in zondagse erediensten verschenen, omdat hen de middelen voor gepaste kleding ontbraken. De synode hield echter voet bij stuk en ging zelfs zover duidelijk aan te geven van nieuwe bezwaren op dit punt niet meer gediend te zijn. Dat legde de discussie op kerkelijke vergaderingen voortaan lam.⁸ De besluitvorming in de Hervormde Kerk vormt de achtergrond voor de gedachteontwikkeling in de kerken van de Afscheiding.

⁴ Bavinck, H, *Ouders of getuigen*, 57, 63v., 66v., 71, 77-81.

⁵ Bos, F.L. *De orde der kerk*. Toegelicht met kerkelijke besluiten uit vier eeuwen, Den Haag, 1950, 208; Bremmer, R.H. *Uit de geboortegeschiedenis van de Gereformeerde Kerken in Nederland*, Den Haag, 1977, 43; Rutgers, F.L. *Kerkelijke adviezen*, II, Kampen, 1922, 6-13 (Rutgers vermeldt dat de uitspraak van Dordt 1574 wel in zijn geheel herhaald werd, in Dordt 1578, dit in tegenstelling tot wat Bavinck stelt, zie de hoofdstuk hierboven. Daarna is hij niet meer herhaald); Tom, D./Vonkenberg, J.E. “*Zoo haast als men de bediening deszelven hebben kan*”, 6v.; Bouwman, H. *Gereformeerd Kerkrecht*, II, 350; Kuyper, A. *E voto dordraceno*. Toelichting op den Heidelbergischen Catechismus, III, 3^e druk, Kampen, z.j., 63.

Ook al leefde er een krachtige stroming ten gunste van doopuitstel, een tegenstroming was er ook. Als de kerk niet snel gelegenheid gaf tot bediening van de doop gingen sommige ouders naar de Roomse Katholieke Kerk. Ook vanuit bijgeloof begeerden ouders soms het kind zo gauw mogelijk gedoopt te hebben. De kerk reageerde daarop o.a. met het instellen van “weekdiensten” (Bavinck, H, *Ouders of getuigen*, 67-76; Rutgers, a.w., 13v).

⁶ Verschillende ouders hielden in de 17^e en 18^e eeuw hun kinderen ‘blindelings’ ten doop en vierden de doop met een “vreet- en suypdag waarin peters en bloedvrienden swelgen en dikwijls dronken van malkanderen scheyden” (Voorberg, P.L. *Doop en Kerk*, 457). Het uitstel van de bediening van de doop was gevolg van de algehele verslappening van het kerkelijke leven (Tom, D./Vonkenberg, J.E. “*Zoo haast als men de bediening deszelven hebben kan*”, 21v.); Olthuis, J. *De doopspraktijk der Gereformeerde Kerken in Nederland 1568-1816*, 118, 120v.. Brienens vermeldt dat vooral de rijken de doop uitstelden tot de aanwezigheid van de moeder (5 à 6 weken), Brienens, T. *Doopleer en dooppraktijk in de 17e en 18e eeuw bij de gereformeerden in de Nederlanden*, in: Spijker, W. van ’t *Rondom de doopvont*. Leer en gebruik van de heilige doop in het Nieuwe Testament en in de geschiedenis van de westerse kerk, 1983, Goudriaan, 381v.

⁷ Rutgers schrijft later dat dit mislukte omdat men slechts de plechtigheid van de doop wilde verhogen en zich niet richtte op verdieping van het inzicht in de geestelijke betekenis van de doop (Rutgers, F.L. *Kerkelijke adviezen*, II, 19).

⁸ *Handelingen van de Algemeene Christelijke Synode der Hervormde Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden in den jare 1816*, Den Haag, 1821, 83v.; *idem 1817*, Den Haag, 1822, 12, 64, 70, 84 (deze synode vervaardigde een

2. de kerken van de Afscheiding (1834-1892)

2.1 de Christelijke Afscheiden Kerken

Na de Afscheiding keerden de Gereformeerden weer terug naar (artikel 56 van) de Dordtse Kerkorde. Op de eerste synode na de Afscheiding werd deze Kerkorde in ere hersteld. Niet alle afgescheiden kerken aanvaardden zonder meer deze Kerkorde. De kerken in Noord-Brabant hadden een herziene versie gereed gemaakt voor de synode van 1837 en die gepubliceerd. Daarin was artikel 56 ongewijzigd opgenomen. Op het punt van het tijdstip van de doop was er geen verschil van mening. Bavinck was van mening dat dit niet als een accent op een vroeg tijdstip voor de bediening van de doop moest worden gezien, maar als verzet tegen het Reglement van 1816. Het was in deze kerken geen zaak van principe.⁹

2.2 de Gereformeerde Kerken onder het kruis

In de kerken van de Afscheiding ontstond een scheuring om de naam van de kerken. Een deel van de kerken wilde niet toegeven aan de overheidsdwang om het element gereformeerd uit hun naam te laten vallen. Zij gingen zelfstandig verder onder de naam Gereformeerde Kerken onder het kruis. Op hun eerste kerkelijke vergadering d.d. 28 juni 1838 te Zwolle besloot men tot ongewijzigde uitgave van de Dordtse Kerkorde. Ook deze kerken hielden daarmee vast aan de bediening van de doop “zoo haast als men de bediening deszelve hebben kan”. In de latere acta van de kerkelijke vergaderingen (1838-1869) krijgt dit onderwerp geen aandacht.¹⁰

2.3 de vereniging van 1869

De beide bovengenoemde kerken legden hun geschil bij en ook de overheid stond het gebruik van de naam gereformeerd toe. In 1869 herenigden de kerken zich. Het tijdstip van de doop komt hierbij (net als hierboven) als niet meer dan en passant aan de orde. In 1854 was door de synode van de Christelijk Afscheidene Kerk een Reglement opgesteld, bedoeld als Reglement voor de Christelijk Afscheiden Gereformeerde Kerken. Dit werd door de overheid om het woord gereformeerd afgewezen. In dat Reglement spreekt de kerk uit dat ze zich gebonden acht aan de Dordtse Kerkorde. Toen de overheid in 1869 het woord gereformeerd wel accepteerde in de naam van de

speciale brochure over dit onderwerp voor alle kerkenraden met een verplichting tot rapportage aan de provinciale kerkbesturen); *idem 1819*, Den Haag, 1819, 46-48, het Provinciaal Kerkbestuur van Zeeland merkte op dat er toch wel twee keer per jaar een doopdienst zou moeten zijn; *idem 1820*, Den Haag 1821, 33, 100vv., hierin de gevraagde rapportage van de Provinciale Kerkbesturen. Aan de hand daarvan werd vastgesteld dat het aantal doopdiensten moest worden bepaald naar de grootte van de gemeente; *idem 1821*, Den Haag 1822, 50, 59. Er mocht toch door de week worden gedoopt als:

- a. een van beide ouders Rooms Katholiek was
- b. (een van) beide ouders de geboorteplaats vóór de zondag moest(en) verlaten;

idem 1822, Den Haag, 1823, 57, 106v., de synode constateerde tevreden dat de besluiten van 1817 in veel gemeenten vruchtbaar werkten; *idem 1828*, Den Haag, 1828; Tom, D./Vonkenberg, J.E. “*Zoo haast als men de bediening deszelve hebben kan*”, 21v.; Bouwman, H. *Gereformeerd Kerkrecht*, II, 352v.; Rutgers, F.L. *Kerkelijke adviezen*, II, 15-19. In 1844 werd weer een verzoek tot het mogen dopen in weekdiensten afgewezen. In 1876 werd het besluit van de synode van 1817 officieel opgenomen in de Reglementen. Zie ook Voorberg, P.L. *Doop en Kerk*, 193; Royaards wijst erop dat ook het nalaten van de doop veelvuldig voorkwam (Royaards, H.J. *Hedendaagsch Kerkregt bij de Hervormden in Nederland*, II, Utrecht, 1837, 285).

⁹ *Handelingen van de opzieners der gemeente Jesu Christi*, vergaderd te Utrecht den 28^e september en de volgende dagen, Anno 1837, Amsterdam, 1838, art. 109. In de *Handelingen* komt ook op latere synoden de doop vaak aan de orde, maar niet het tijdstip van de doop. Blijkbaar was art. 56 voldoende; *Handelingen en verslagen van de algemene synoden van de Christelijk Afscheidene Gereformeerde Kerk (1836-1869)*, Houten, 1984, 1166, 1188; Tom, D./Vonkenberg, J.E. “*Zoo haast als men de bediening deszelve hebben kan*”, 22; Bavinck, H. *Ouders of getuigen*, 65.

¹⁰ *Notulen van de Algemene Kerkelijke Vergaderingen van de Gereformeerde Kerken onder het kruis (1844-1869)*, z.j. [1982], Utrecht, 9.

kerken en om een Reglement van de kerken vroeg zond de synode van 1869 het Reglement van 1854 op (met daarin de Dordtse Kerkorde).¹¹

In later tijd (1891) besloot de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken dit Reglement op te heffen (in het kader van de samensprekingen met de Nederduitsch Gereformeerde Kerken) en te vervangen door de Dordtse Kerkorde.¹²

In 1854, 1869 en 1891 bleef de bepaling over de spoed die bij de bediening van de doop betracht moest worden staan (artikel 56 van de Kerkorde). Van discussie over dit onderwerp wordt niet gerept. Vandaar de conclusie dat het tijdstip van de doop en passant aan de orde kwam.

Het enige moment in al die jaren (1836-1891) dat het tijdstip van de doop expliciet aan de orde komt is op de synode van 1879 te Dordrecht. Een lid van een gemeente dient een protest in tegen de kerkenraad van zijn gemeente vanwege het instellen van doopzondagen, eenmaal per maand. Het gemeentelid acht dit in strijd met artikel 56 van de Kerkorde, ook al wordt de bediening van de doop niet geweigerd als ouders hun kind eerder willen laten dopen. De synode dringt in haar uitspraak aan op een zo spoedig mogelijk bedienen van de doop, maar acht het niet nodig de handelwijze van de kerkenraad af te keuren.¹³ De synode benaderde de kwestie genuanceerd. Enerzijds is er duidelijk sprake van een andere benadering dan die van de Hervormde Kerk in 1816 en volgende jaren (zie paragraaf 1 hierboven), anderzijds wordt de zaak minder stringent benaderd dan door bijvoorbeeld de Provinciale Synode van Dordt in 1574. Artikel 56 van de Kerkorde was geen dode letter geworden.¹⁴

3. de Nederduitsch Gereformeerde Kerken (1886-1892)

3.1 A. Kuyper

Toonaangevende broeder in de Nederduitsch Gereformeerde Kerken was dr. A. Kuyper. In dit onderdeel volgt eerst zijn mening over het tijdstip van de doop. In zijn jaren als jong predikant te Beesd sloot hij zich aan bij de gangbare praktijk in de Nederlands Hervormde Kerk en liet zijn kinderen niet vroeg dopen. Herman Huber werd op 4 september 1864 door zijn vader gedoopt. Hij was geboren op 22 juli. Een paar jaar later (1866) werd de volgende zoon enkele weken na zijn geboorte gedoopt: Hendrik Frederik.¹⁵ In later jaren ontwikkelt Kuyper zich tot een verklaard voorstander van een zo vroeg mogelijke doop. Hij schrijft daarover in krachtige bewoording in zijn *E voto dordraceno*. Dat werk is gedateerd (blijkens het “voorwoord”) 1 juni 1892. Het zal eerder in het denken van Kuyper gerijpt zijn. Hij schrijft in dat “voorwoord” dat veel van wat ‘e voto dordraceno’ op ons afkomt na “ruim twee en een halve eeuw” in diskrediet is geraakt. De verandering zal zich bij Kuyper

¹¹ *Handelingen van de synode der Christelijk Gereformeerde Kerk in Nederland*, gehouden van 19 tot 30 augustus 1879 te Dordrecht, Delfzijl, 1879, in: *Handelingen van de Synoden der Christelijk Gereformeerde Kerk in Nederland 1872-1892*, Kampen, z.j. [1988], deel 2 bijlage a, 5.

¹² *Handelingen van de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland*, in de 9 zittingen door haar gehouden te Amsterdam, van 7-17 juni 1891, bijlage a; *Handelingen van de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland*, in de 19 zittingen door haar gehouden te Leeuwarden, van 18-29 Augustus 1891, z.p., z.j., art 168.

¹³ *Handelingen van de synode der Christelijk Gereformeerde Kerk in Nederland*, gehouden van 19 tot 30 augustus 1879 te Dordrecht, deel 1, art. 104.

¹⁴ J. Koch schrijft dat de Afgescheidenen niet zulke voorstanders van de vroegdoop waren. De aanwezigheid van de moeder was volgens hen gepaster. Koch onderbouwt dit standpunt met een verwijzing naar Augustijn, C./Vree, J. *Abraham Kuyper: vast en veranderlijk. De ontwikkeling van zijn denken*, Zoetermeer, z.j. [1998], 230v., 235; Rullmann, J.C. *Kuyper-bibliografie*, III (1891-1932), Kampen, 1940, 39-44; Rasker, A.J. *De Nederlands Hervormde Kerk vanaf 1795*. Geschiedenis, theologische ontwikkelingen en de verhouding tot haar zusterkerken in de negentiende en twintigste eeuw, 2^e druk, Kampen, 1981, 200; Hart, M. *’t Het roer kan nog zesmaal om*, Amsterdam/Antwerpen, 1997, 198v. In de eerste drie werken is niets te vinden wat de gedachte van Koch onderbouwt, ook niet in de meer recente druk van Rasker uit 1986. ’t Hart heb ik vanwege de eigen aard van deze bron niet gecontroleerd. Bewijsgrond voor de bewering van Koch is in de door hem zelf aangegeven literatuur niet te vinden (Koch, J. *Abraham Kuyper*. Een biografie, Amsterdam, z.j. [2006], 282). Het enige gegeven dat in de richting van de mening van Koch zou kunnen wijzen is de bepaling van de synode van 1879, maar die houdt toch het principe van de “vroegdoop” overeind.

¹⁵ Vree, J. *Kuyper in de kiem*. De precalvinistische periode van Abraham Kuyper 1848-1874, Hilversum, 2006, 134. Deze zoon heet bij Koch: Jan Hendrik Frederik (zie noot 17 hieronder).

in de tachtiger jaren van de negentiende eeuw hebben voltrokken.¹⁶ Hij wijst nu de in zijn dagen gangbare praktijk van uitstel van drie tot vier weken radicaal af. De burgerlijke overheid eist ook een zo vroeg mogelijke aangifte, nog op dezelfde dag! De overheid moet weten wie haar onderdanen zijn. Hij keurt hevig af dat in de doopdienst de moeder centraal staat en wijst weer op de overheid. De overheid verwacht niet alleen snelheid in de aangifte, maar eist ook dat de *vader* aangifte doet. De vader is het hoofd van het huwelijk. Kuiper benadrukt dat gereformeerden altijd een vroege doop hebben verdedigd en dat zeker niet uit roomse motieven alsof de zaligheid van het kind er mee gemoeid zou zijn. Het ging hen er om minachting van de doop te bestrijden. In de regel werd op de vierde of vijfde dag na de geboorte de doop bediend. Na ongeveer 1750 deed het “naturalisme” zijn “verwoestende” invloed gelden en verloor men de betekenis van sacrament en verbond uit het oog. Van daaruit groeide een praktijk van doopuitstel en van wachten op de eerste kerkgang van de moeder. Kuiper beseft wel dat de praktijk in zijn dagen niet in een handomdraai veranderd kan worden. Er moet niets geforceerd worden, maar het accent op de sentimenten van de moeder moet wel gewijzigd worden. De eerbied voor de doop moet centraal staan. Juist de voorgangers moeten tonen dat zij de gereformeerde belijdenis wel verstaan en dus de doop niet onnodig uitstellen. De voornaamste reden voor doopuitstel in Kuipers dagen was de wens dat de moeder aanwezig kon zijn. Uit Gods Woord laat Kuiper dan ook breed de rol van de man zien als hoofd van de vrouw. Daarom kan in een doopdienst niet de moeder centraal staan, maar gaat het om de vader van het kind. In het doopsformulier wordt in de vragen alleen met de aanwezigheid vader (en/of getuigen) rekening gehouden. De toevoeging tussen haken “en de moeder” is niet officieel. In de tijd van de vaststelling van de formulieren was de moeder er nooit bij. De belofte van de moeder is ook niet nodig.¹⁷

3.2 De kerken

Kuiper had dominante invloed in de Nederduitsch Gereformeerde Kerken. Dat blijkt ook op dit punt. In 1887 kwam de zaak van onnodig doopuitstel aan de orde op een meerdere vergadering. Het synodaal convent sprak uit dat “uitstel van de doop afkeurenswaardig” was. De materie van het stellen van de doopvragen al of niet aan de moeder kwam op diezelfde vergadering aan de orde, op verzoek van de classes 's Gravenhage, Leiden, Gouda. De classes vroegen uit te spreken dat in ieder geval uniformiteit betracht zou worden met betrekking tot het stellen van de vragen aan de moeder (ook inzake het ‘doopheffen’). Het convent volstond met verwijzing naar artikel 56 en 57 van de Kerkorde.

In de Nederduitsch Gereformeerde Kerken werd voluit de Dordtse Kerkorde aanvaard met zijn bepaling over het spoedig dopen van de kinderen van de gelovigen (artikel 56). Dit bleek al op het Gereformeerd Kerkelijk Congres dat van 11-14 januari in 1887 werd gehouden, uitgaande van de Nederduitsch Gereformeerde Gemeente te Amsterdam, om de verstrooide dolerenden op te vangen en de gedachte van de Doleantie te verbreiden. Hier werden pleidooien gehouden om het hiërarchisch Reglement van 1816 te vervangen door de aloude Dordtse Kerkorde. In de jaren daarna komt de zaak van het tijdstip van de doop niet op relevante wijze aan de orde (blijkens de Acta van de (voorlopige) synoden van de Nederduitsch Gereformeerde Kerken, 1887-1892).¹⁸ Wel is duidelijk dat in de

¹⁶ Bouwman kent Kuiper alleen als verklaard voorstander van een zo vroeg mogelijke doop (Bouwman, H. *Gereformeerd Kerkrecht*, 353).

¹⁷ Kuiper, A. *E voto dordraceno*, III, 61-65. Bouwman, H. *Gereformeerd Kerkrecht*, II, 353; Koch meldt wel de geboorte van Herman Huber en Jan Hendrik Frederik, maar niet de discrepantie tussen Kuipers praktijk in zijn jonge jaren en zijn latere geschriften (Koch, J. *Abramham Kuiper*, 53). Vree wijst daar wel op (Vree, J. *Kuiper in de kiem*, 134). Vree kondigt de verschijning van Kochs biografie wel aan, maar Koch heeft Vree's boek niet gezien (blijkens zijn literatuurlijst). Beide boeken hebben elkaar gekruist. Op pagina 282 meldt Koch wel Kuipers standpunt voor de vroegdoop. Hij verklaart dit bij Kuiper uit roomse motieven. Een gedachte die Kuiper in *E voto* mordicus bestrijdt. Koch heeft (volgens zijn literatuurlijst) juist *E voto* niet gezien (Koch, J. *a.w.*, 282). De bronnen die Koch voor zijn verklaring levert onderbouwen zijn melding niet (cf. noot 14 hierboven, het betreft dezelfde literatuurverwijzing). Kuiper bestrijdt ook de ‘doopheffing’ door de moeder. Ook dat moet door de vader als hoofd van het huwelijk worden gedaan.

¹⁸ Tom, D./Vonkenberg, J.E. “*Zoo haast als men de bediening deszelven hebben kan*”, 22; Programma van het Gereformeerd Kerkelijk Congres, gehouden te Amsterdam 11-14 januari 1887, in: *Acta van het Synodaal Convent (1887) en van de voorlopige synode van de Nederduitsch Gereformeerde Kerken (1888-1892)*, Kampen, z.j. [1985], 725-794; *Acta van het synodaal Convent van Nederduitsch Gereformeerde Kerken (doleerende) in Nederland*, gehouden te Rotterdam op 28, 29, 30 juni en 1 juli 1887, Amsterdam, 1887, art. 51, 101.

dolerende kerken van meet aan nadruk werd gelegd op het tegengaan van onnodig doopuitstel (geheel in de lijn van A. Kuiper).

4. de Gereformeerde Kerken in Nederland (1892-1944)

4.1 kerkelijke vergaderingen

In de ruim een halve eeuw die verloopt tussen de Vereniging van 1892 en de Vrijmaking van 1944 komt de doop een enkele keer op de meeste kerkelijke vergadering (waartoe ik me hier beperk) aan de orde.¹⁹ Vanuit de kerken worden dringende vragen gesteld, maar de synoden gaan niet verder dan de bepalingen van de Kerkorde. De indruk ontstaat dat de vergaderingen zich daar wel zo veilig bij voelden. De gemoederen konden hoog oplopen in discussies rond het tijdstip van de bediening van de doop, vooraanstaande broeders waren het op dit punt radicaal oneens met elkaar en gebruikten soms grote woorden om hun standpunten uit te dragen (cf. A. Kuiper hiervoor en H. Bavinck hierna). Dan is het wel zo veilig vast te houden aan algemene bepalingen die een duidelijke koers wijzen en tegelijk ruimte houden voor verschillende praktijken (artikel 56 en 57 van de kerkorde).

Een broeder uit Amsterdam-B (dus uit de dolerende “hoek”) schrijft aan de synode van 1896 dat er in zijn gemeente moeilijkheden gerezen zijn rond de derde doopvraag. Het betreft het “hete hangijzer” van de aanwezigheid van de moeder bij de bediening van de doop en of aan haar wel vragen mogen worden gesteld. We hebben in het voorgaande gezien, hoe zeer Kuiper het belang van de aanwezigheid van de moeder bagatelliseerde. Voor leerlingen van hem was dat een reden haar bij het stellen van doopvragen soms straal te negeren! Dat maakt heel wat los in een gemeente. De broeder uit Amsterdam wil een einde aan dit soort praktijken en aan de vrijheid van voorgangers. Er moet van synodewege een vaste formulering worden ingevoerd: de vragen worden gesteld aan de “ouders of getuigen”. Er wordt dus niet meer met haakjes gewerkt (“en de moeder”) en de moeder wordt in de formulieren zeker niet weggelaten. De vragen worden gesteld aan de vader en de moeder of aan de getuigen. Als dit met generaal-synodaal gezag is vastgesteld kan het pijnlijk negeren van de moeder voorbij zijn. De synode gaat hier niet op in. Om “kerkrechtelijke redenen” wordt het hele verzoek voor kennisgeving aangenomen.

Deze zaak blijft de gemoederen beroeren. In 1902 liggen er zelfs twee kwesties die het tijdstip van de doop betreffen op de tafel van de Generale Synode. De details van de zaken leveren geen relevante informatie. De synode kiest in beide gevallen voor de veiligste weg, de formele. Op het conflict wordt niet ingegaan. De gemeenten moeten het doen met de bepaling van artikel 56: als het kind maar zo spoedig mogelijk ten doop wordt gepresenteerd. De synode voegt nog wel toe dat deze bepaling “met prudentie” moet worden gehanteerd en dat er geen reden is de moeder bij het stellen van de doopvragen te negeren als ze er wel bij is.

Een zestal jaren later wordt de zaak weer aangekaart bij de Generale Synode. Een broeder in den lande doet het vergaande voorstel om de bediening van de doop “op de eerste zondag na de geboorte” voor heel Nederland verplicht te stellen. Duidelijk een broeder uit de dolerende kringen. Het moet maar eens afgelopen zijn met het nodeloos uitstellen van de doop en de verschillende praktijken in het land. Spijtig voor deze broeder beperkt ook deze synode zich tot het wijzen op artikel 56 van de kerkorde.

Voor de voorstanders van de vroegdoop waren het geen bemoedigende tijden. Rutgers meldt dat in een stad als Amsterdam nauwelijks een procent van de kinderen binnen 14 dagen gedoopt werd (en dat bijna altijd de moeder aanwezig was).

Ook om andere redenen werd de doop soms heel laat bediend: nogal wat ouders legden geen belijdenis van hun geloof af. De Generale Synode van 1930 hield zich met dit vraagstuk bezig. De synode overwoog dat ook deze kinderen bij “het zaad des verbonds” hoorden en dus gedoopt behoorden te zijn. Zij spoorde de kerkenraden aan tot actie om ook deze kinderen te kunnen dopen.

¹⁹ Het ‘zo spoedig mogelijk’ wordt in deze tijd ook in de kerkorde van de Gereformeerde Gemeenten (opnieuw) vastgelegd, in 1907 (artikel 56 van hun Kerkorde, zie www.kerkrecht.nl 2008 ad hoc). In artikel 56 van de KO van de Gereformeerde Kerken in Nederland wordt in 1905 wel een wijziging aangebracht, maar die heeft niets uitstaande met de tijd van de bediening van de doop (Tom, D./Vonkenberg, J.E. “*Zoo haast als men de bediening deszelven hebben kan*”, 8v.; www.kerkrecht.nl 2008).

Bezwaren tegen dit synodebesluit worden door de volgende synode afgewezen en de aansporingen herhaald.²⁰

4.2 afzonderlijke stemmen

In de voorgaande paragraaf hoorden we al de stemmen van Bouwman en Jansen. Hieronder volgt de mening van enkele andere toonaangevende theologen en scribenten uit die tijd.

4.2.1 F.L. Rutgers

In het denken van Rutgers valt een ontwikkeling waar te nemen. In zijn oudere adviezen koerst hij duidelijk richting vroegdoop. Later kan een wat langer wachten met de bediening van de doop op zijn steun rekenen.

Bouwman rekent Rutgers met Kuiper onder de voorstanders van de vroegdoop, zoals die in de bepalingen van Dordt 1574 en 1619 was vastgelegd, al was de toon van Rutgers milder. Rutgers vond (blijkens zijn adviezen in 1883) het wel belangrijk de gemeente op een verstandige manier op te voeden tot een vroeger laten bedienen van de doop. Nodeloos uitstel leidt onherroepelijk tot minachting van het verbondszegeel. Het is goed mogelijk dat dit theoretisch zo niet wordt bedoeld, de taal van je daden (doopuitstel) straalt het geringere respect voor het bevel van God en de beloften van de doop uit. De aanwezigheid van de moeder is ook niet nodig, al moet de praktijk voorzichtig worden teruggedraaid, omdat de aanwezigheid van de moeder in de loop van de 19^e eeuw heel gebruikelijk was geworden. Het is toch ook niet meer dan logisch dat je de doop zo spoedig mogelijk laat bedienen: een bewijs voor aardse goederen laat je ook niet zo maar liggen. In zijn latere adviezen treffen we een andere gedachtegang: uitstel tot moeder er bij kan zijn is geen onnodig uitstel en evenmin blijk van geringschatting van de doop (adviezen 1896 en 1912).²¹ In de oudere adviezen van Rutgers treffen we sterk verzet aan tegen het doopuitstel dat de Hervormde Synode van 1816 en volgende jaren de kerken oplegde. Dat werkte bij de gemeente onverschilligheid op ten aanzien van de doop. Rutgers is nog lid van die Hervormde Kerk als hij dit advies geeft. De situatie is in 1896 en 1912 geheel veranderd. De Doleantie heeft plaatsgevonden (en de Vereniging van 1892). In die gereformeerde kerk is gelukkig van geringschatting van de doop als zegel van het verbond geen sprake. Dat brengt Rutgers tot een mildere benadering van het verschijnsel van doopuitstel. Wel blijft hij benadrukken dat er veel accent moet vallen op de betekenis van de doop als zegel van het verbond: “hoe meer die beschouwing ingang vindt, des te minder zal de Doop worden uitgesteld”.²²

4.2.2 H. Bavinck

Bavinck wijdde kort na de eeuwwisseling een apart geschrift aan deze materie (*Ouders of getuigen*), waarin hij stevig van leer trekt tegen verdedigers van de vroegdoop. Hij voelde zich blijkbaar door hun grote woorden uitgedaagd: doopuitstel werd als zonde tegen de Here getypeerd en als moeder wel aanwezig was, zou ze bij het stellen van de doopvragen genegeerd moeten worden. Een moeder moest maar gewoon ergens in de kerkzaal plaatsnemen. Het (her)invoeren van de vroegdoop werd als teken

²⁰ *Acta der Generale Synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland* gehouden te Middelburg, van 11 Aug. tot 4 Sept. 1896, Leiden, 1897, art. 44; *Acta der Generale Synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland* gehouden te Arnhem, van 12 Aug. tot 5 Sept. 1902, Leiden, 1903, art. 192; *Acta der Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland* gehouden te Amsterdam, van 18 Augustus tot 5 September 1908, Leiden, 1908; *Acta der Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland* gehouden te Arnhem, van 19 Augustus tot 19 September 1930, Kampen, 1931, art. 292-294, bijlage CII en CIII; *Acta der Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland* gehouden te Middelburg, van 22 Augustus tot 8 September 1933, Kampen, 1933; Bos, F.L. *De orde der kerk*, 208; Rutgers, F.L. *Kerkelijke adviezen*, II, 23; Bouwman beschrijft deze periode in zijn 2^e deel, pag. 353. Hij sluit zich van harte aan bij de gedachtegang van de generale synoden ter verdediging van de vroegdoop en wijst een verwijt als zou dat een rooms residu zijn krachtig van de hand. Zijn bronnen zijn A. Kuiper en F.L. Rutgers, die verwezen “naar het goede beginsel door de Gereformeerde vaders der zestiende eeuw geleerd”. Zijn argumenten zijn niet nieuw t.o.v. die van vorige eeuwen:

- de achtste dag van de besnijdenis,
- dankbaarheid jegens God, t.b.v. de gemeente die recht heeft op geloofsversterking,
- rekening houden met een eventueel overlijden van het kind, ook al is de doop niet heilsnoodzakelijk,
- de (afwezige) moeder (hoe belangrijk ook voor de opvoeding) is in de geest aanwezig en geeft haar ja-woord in en met haar man (Bouwman, H. *Gereformeerd Kerkrecht*, II, 302v., 353, 355).

²¹ Rutgers, F.L. *Kerkelijke adviezen*, II, 15-24; Bouwman, H. *Gereformeerd Kerkrecht*, II, 353.

²² Rutgers, F.L. *Kerkelijke adviezen*, II, 24.

van orthodoxie getypeerd. Daar moet Bavinck niets van hebben²³. De rol van de moeder is door de Reformatie zeker niet gewist. De afwezigheid van de moeder was in veel gevallen een feit en geen principe. In het Formulier is regelmatig sprake van ouders (meervoud), ook is het onbestaanbaar dat wel de getuigen zouden worden genoemd en niet de moeder, die meer betekent voor de opvoeding dan welke getuige ook. Bavinck wijst op het genadeverbond waarin de ouders beide zijn opgenomen als grond voor de doop en op 1 Corinthiërs 7:14 waar we lezen dat eventueel alleen de *moeder* genoeg is voor de heiligheid van het kind. Het is waar dat in het Nieuwe Testament de dopelingen vaak terstond na de wedergeboorte werden gedoopt. Maar dat gegeven is descriptief en daarmee nog niet prescriptief. Die praktijk is bovendien al in de oude kerk losgelaten, onder andere omdat meer onderwijs nodig was dan in de dagen van het Nieuwe Testament. Het bleek ook nodig aspirant-dopelingen een tijd op de proef te stellen. Na de Afscheiding werd er gepleit voor de vroegdoop, niet uit principe, maar uit afkeer van het Reglement van 1816 en de synode die voor doopuitstel pleitte. Het instellen van aparte doopzondagen à la de synode van de Hervormde Kerk van 1816 is in Bavincks ogen wel minachting van de doop. De kerk van de 20e eeuw zou een voorbeeld moeten nemen aan de Reformatoren die zich aansloten aan de praktijk van de vroegdoop, niet uit principe, maar uit wijsheid. Zo zou het nu heel wijs kunnen zijn bij de praktijk van het wachten tot de moeder er bij kan zijn aan te sluiten. Het is ook niet juist te stellen dat de vrouw in de man begrepen is. Zij heeft ook zelfstandig recht op een plaats en plichten als moeder.²⁴ Daarom kan het niet zo zijn dat zij haar ja-woord niet zou mogen geven als ze bij de doop aanwezig is (ook al vermeldt het formulier in de officiële uitgaven alleen de vader of getuigen). Dat in de formulieren alleen de vader of getuigen worden genoemd is volgens Bavinck het gevolg van de onderwaardering van de ouders ten voordele van de getuigen, vanuit het natuur-genade schema van de Rooms Katholieke theologie. Het heeft niets te maken met het hoofd-zijn van de vader. Als bijkomend argument noemt Bavinck nog de onhandigheid van vaders die het kind ten doop heffen. Aanwezige moeders staan vaak grote angsten uit. Daarom waren het vroeger vaak ook vrouwen die als getuigen optraden (bakers bijvoorbeeld) die dan ook het kind ten doop konden houden. Als artikel 57 van de Kerkorde stelt dat de vader het kind ten doop moet presenteren ziet dat op de aanvraag van de doop, niet op het ‘heffen’. Doopuitstel tot de aanwezigheid van de moeder is geen minachting van het sacrament, netzomin als de reductie van de frequentie van de Avondmaalsvieringen (wekelijks in het Nieuwe Testament, nu soms niet meer dan vier keer per jaar) dat is. Bavinck besluit: er zijn twee gevaren in deze discussie, die van overschatting en die van onderschatting van de doop. Het tijdstip van de doop is een ondergeschikte kwestie van de praktijk, waaraan de vrede en de eenheid van de kerk niet mag worden opgeofferd.²⁵

4.2.3 D. Tom en J.E. Vonkenberg

Naast Rutgers en Bavinck hielden de auteurs Tom en Vonkenberg zich breed met het tijdstip van de bediening van de doop bezig. Zijn wijdden er aan boekwerk aan (in 1929), polemisch getoonzet. Zij verzetten zich tegen artikelen van H.W. van der Vaart Smit (waartegen ook Bouwman zich keerde²⁶).

²³ Bremmer schrijft dat uit de toonzetting van dit boek van Bavinck blijkt dat “hij geprikkeld was, zo niet verbitterd”. Het raakte Bavinck vooral dat wie niet zo’n verklaard voorstander van de vroegdoop was minachting van het sacrament of ongehoorzaamheid aan Gods gebod werd verweten (Bremmer, R.H. *Herman Bavinck als dogmaticus*, Kampen, 1961, 300).

²⁴ Het is bekend dat Bavinck opkwam voor de eigen plaats en taak van de vrouw. Zie zijn: *De vrouw in de hedendaagsche maatschappij*, Kampen, 1918.

²⁵ Bavinck, H. *Ouders of getuigen*, 1, 8v., 11-18, 57-71, 82-100. In dit boekje benadrukt Bavinck nogal dat de getuigen in de oude kerk functioneerden om in te staan voor een goede geloofsopvoeding en plaatsvervangend het geloof beleden voor het kind, want eigenlijk kan de doop alleen aan gelovigen worden bediend. Zo stelden de getuigen de ouders in de schaduw. Het kind is meer kind van de kerk dan van de ouders. De Reformatie herstelde de positie van de ouders. Getuigen werden adiafora alleen t.d.v. een goede geloofsopvoeding. Dat is overigens zeer betrekkelijk omdat getuigen op dat gebied geen macht hebben. Als het Formulier de “vader of getuigen” aanspreekt is dat niet voortgekomen uit relativering van de betekenis van de aanwezigheid van moeder, maar gericht tegen de visie van de oude kerk (Rome) op getuigen (Bavinck, H. *a.w.*, 36-56; Bouwman, H. *Gereformeerd Kerkrecht*, II, 353); zie ook noot 5, **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**, 9 en 17 hierboven.

²⁶ H.W. van der Vaart Smit schreef een serie over dit onderwerp in het *Gereformeerd Theologisch Tijdschrift* 1928. Hij typeerde de vroegdoop als overblijfsel van het roomse zuurdesem waar de reformatoren nog niet los van waren (Bouwman, H. *Gereformeerd Kerkrecht*, II, 302v.).

De auteurs schrijven uitgebreid over “het goed recht van de den vroegdoop”. Hun argumentatie vat alles wel samen wat er in die tijd is geproduceerd over dit onderwerp.

- De vroegdoop:
- is tot meerdere eer van God en toont gehoorzaamheid aan God. Zijn bevel moet *zonder uitstel* gehoorzaamd worden (Psalm 119:60). Abraham paste ook op dezelfde dag de besnijdenis toe (Genesis 17:23). De doop werd eveneens terstond bediend (denk aan Lydia, Cornelius, de cipier in het boek Handelingen). Denk ook aan het “heden” in teksten als Jozua 24:15; Psalm 95:7; Hebrëen 3:7v.; Lukas 19:5, 9. Bij Gods weldaden komt steeds een “heden” aan de orde dat je meteen in beweging brengt (denk aan de herders, Lukas 2:15v.),
 - bewijst de eerbied voor het Goddelijk bondszegel. Het is een geschenk dat op hoge prijs gesteld moet worden en waar je naar moet verlangen,
 - is noodzakelijk omdat wie in Christus geheiligd is, gedoopt moet “wezen” (niet: worden),
 - geeft aan het kind waar het *direct* al recht op heeft, krachtens de geboorte uit gelovige ouders,
 - ligt in de lijn van het doopsformulier, dat alleen de vader of getuige noemt. De aanwezigheid van de moeder is niet vereist. De vader is hoofd van het gezin. Ook werd het verbond met Abraham opgericht en niet met Sara. Moeders zullen hopelijk voor een vroege doop pleiten, als bewijs dat zij de betekenis van de doop zien, voor een kind, waarvan zij de voornaamste opvoeders zijn.

Ook maakt de vroegdoop het verschil met de Wederdopers goed duidelijk. Doopuitstel is teken van verslapping. In de traditie van de Afscheiding en de Doleantie kwam de vroegdoop veel voor. Pas in de 30-er jaren van de 20^e eeuw manifesteerde zich weer het doopuitstel.²⁷

5. de Christelijke Gereformeerde Kerk (vanaf 1892)

Binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken is op synodaal niveau niet rechtstreeks over het tijdstip van de doop gehandeld. In de kerkelijke pers kwam de materie wel naar voren, maar boeken werden er niet over geschreven en synodale uitspraken werden er niet over gedaan.²⁸

De Christelijke Gereformeerde Kerken bleven vanaf 1892 in het spoor van de Afscheiding van 1834. Dat is de toonzetting van de vergadering die de leden van de Christelijke Gereformeerde Kerk op 20 juli in Utrecht hielden. Dat was nog geen officiële synodevergadering. De broeders kwamen daar bij elkaar om te overleggen hoe het nu verder moest. De vereniging tussen de aloude Christelijke Gereformeerde kerk en de Nederduitsch Gereformeerde Kerken was doorgedaan. Hun bezwaren waren afgewezen. De broeders besloten de Christelijke Gereformeerde Kerk voort te zetten “trouw aan belijdenis en historie” en zo te blijven wat men was tot 17 juli 1892: “de wettige voortzetting der aloude Gereformeerde Kerk in deze landen, onder de naam van de Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland”. Dat hield in dat artikel 56 van de Kerkorde van Dordrecht 1619 leidraad bleef, met de bepaling dat de kinderen “zoo haast als men de bediening deszelven hebben kan” behoren gedoopt te worden.²⁹ Op de eerste synode werd uitgesproken dat men zich wilde blijven binden aan de Dordtse Kerkorde.³⁰ Die binding aan de Dordtse Kerkorde was geregeld in het Reglement van 1869.³¹ Van tijd

²⁷ Tom, D./Vonkenberg, J.E. “*Zoo haast als men de bediening deszelven hebben kan*”, 11-25; zie ook noot 6 hierboven.

²⁸ De materie ging niet geheel aan de Christelijke Gereformeerde Kerken voorbij. Ik geef daarvan een voorbeeld dat ook voor de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) interessant is. Als jong predikant mengde Schilder zich in de discussie in een recensie van het boekje van Tom en Vonkenberg. Schilder verdedigt het goed recht van de vroegdoop als een oud gereformeerd beginsel. Hij wijst geluiden uit de Christelijke Gereformeerde pers af als zou de vroegdoop iets nieuws zijn en een “beetje rooms”. De brochure van Tom en Vonkenberg werkt ten minste met argumenten. De vroegdoop is niet tot meerdere waardering van de doop maar uit waardering van de doop (Schilder, K. Boekbespreking, in: *De reformatie*. Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven, jrg. 9 (1929), nr. 21).

²⁹ Vergadering van leden der Christelijke Gereformeerde Kerk op 20 Juli 1892 te Utrecht, in: *Notulen van de Synodale Vergaderingen der Christelijke Gereformeerde Kerk, gehouden in 1893 en 1894 en verslag der vergadering van 20 juli 1892*, Utrecht, 1894, 3-7.

³⁰ Synodale Vergadering der Christelijke Gereformeerde Kerk, gehouden op 3 en 4 Januari 1893, in eene der zalen van Diligentia te 's Gravenhage, in: *Notulen van de Synodale Vergaderingen der Christelijke Gereformeerde Kerk, gehouden in 1893 en 1894 en verslag der vergadering van 20 juli 1892*, Utrecht, 1894, art. 5.

tot tijd keerde de discussie terug op de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerk of men wel bij dit Reglement moest blijven en niet terug moest keren naar alleen de Dordtse Kerkorde. In 1922 besloot men het Reglement te *wijzigen* in die zin dat de Dordtse Kerkorde daar de plaats van in zou nemen. De volgende synode wijzigde het besluit van haar voorgangster: het Reglement werd door die Kerkorde *vervangen*.³² Dit bracht geen wijziging mee met betrekking tot het tijdstip van de doop. De Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken stelde in 1947 wel een herziene Kerkorde vast. Daarin bleef artikel 56 ongewijzigd.³³ Deze bepaling staat tot op de dag van vandaag in de kerkorde van die kerken.³⁴ Overigens zegt de formele binding aan de Kerkorde nog niet alles als het gaat over het tijdstip van de doop. In de eeuwen dat dit artikel in de Kerkorde stond varieerde de interpretatie van het “zoo haast als men de bediening deszelve hebben kan” van een enkele dag tot enkele maanden.³⁵

Bij het onderwerp “vroegdoop” kwam ook regelmatig de positie van de doopgetuigen aan de orde. Hun optreden was nogal eens oorzaak van uitstel van de bediening van de doop. Over doopgetuigen handelde de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken wel. Op de tafel van de synode van 1904 lag de vraag of een kind gedoopt mocht worden als de ouders het niet christelijk wilden opvoeden, maar de grootouders wel en die de doop aanvroegen. Daarbij was het uiteraard twijfelachtig of de grootouders hun intentie zouden kunnen waarmaken. De synode besloot de algemene regel van de Generale Synode van 1849 te handhaven dat een kind gedoopt moest worden als de grootouders de opvoeding op zich zouden nemen.³⁶ Er bleek nog verschil van mening over het dopen van kinderen van doopleden tussen het noorden en het zuiden van ons land. In de ene regio werden dan wel getuigen vereist, in de andere niet. De synode besloot daar niets aan te doen.³⁷ Doopgetuigen komen in deze tijd in beeld om toch de doop maar mogelijk te maken. Daaruit blijkt hoezeer men waarde hechtte aan de bediening van de doop. Over het tijdstip van de bediening van de doop zegt de synodale behandeling van deze vraagstukken niets.

6. de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) vanaf 1944

Ook in de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) vond besluitvorming plaats met betrekking tot de zogenaamde doopgetuigen. Op de Generale Synode van Enschede (1955) was een bezwaar ingediend tegen de positie van doopgetuigen zoals die was vastgesteld door voorgaande synoden. De synode van 1955 besloot die uitspraken vervallen te verklaren. Dat betekende dat doopgetuigen niet meer zouden functioneren in die kerken. De synode verklaarde nog wel expliciet dat kinderen, ook van doopleden, tot het verbond behoorden en daarom gedoopt moesten worden. Dat kan niet meer via de weg van doopgetuigen. De kerken moeten er mede daarom hard aan werken dat doopleden hun geloof openbaar gaan belijden zodat hun eventuele kinderen gedoopt kunnen worden.³⁸ Dit doopuitstel levert een

³¹ *Notulen van het verhandelde in de zittingen der Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland* gehouden te Utrecht, in het kerkgebouw der Christelijke Gereformeerde Gemeente aldaar, op 18, 19 en 20 Juli 1899, Utrecht, z.j., art. 9. Die binding telde voor de Chr. Geref. Kerk. Een samengaan met de kerk te Lodi (Noord- Amerika) ging niet door omdat dat hen op gespannen voet met de DKO zou brengen (*Notulen van het verhandelde in de zittingen der Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland* gehouden te Utrecht, in het kerkgebouw der Christelijke Gereformeerde Gemeente aldaar, op 23 en 24 Juli 1901, Utrecht, z.j., 23v.), cf. hierboven paragraaf 2.3 (over het Reglement van 1869).

³² *Handelingen van de Generale Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland* gehouden van 25-28 juli 1922 te Dordrecht, z.p., z.j., art. 29 en bijlage D; *Acta der Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland*, gehouden te Groningen van 21 tot 24 juli 1925, z.p., z.j.

³³ *Acta van de Generale Synode der Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland*, gehouden te Utrecht van 9-18 September 1947, z.p., z.j., art. 115 en bijlage XXXVII.

³⁴ Zie voor die kerkorde: www.kerkrecht.nl 2008.

³⁵ Cf. hierboven noot 28.

³⁶ *Notulen van het verhandelde in de zittingen der Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland* gehouden te Utrecht, in het kerkgebouw der Christelijke Gereformeerde Gemeente aldaar, op 19, 20 en 21 Juli 1904, Utrecht, z.j., art. 18.

³⁷ *Notulen van het verhandelde in de zittingen der Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland* gehouden te Utrecht, in het kerkgebouw der Christelijke Gereformeerde Gemeente aldaar, op 25-28 Juli 1910, Utrecht, z.j., art. 71.

³⁸ *Acta van de Generale Synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland*, aangevangen te Enschede op 12 juli 1955, Enschede, z.j., art. 105.

zekere spanning op met de spoed waarvan in artikel 56 van de Kerkorde sprake is. De kerk kan evenwel geen “stipulaties” aangaan met wie nog niet zelf voor de kerk gekozen heeft. Zulke leden kunnen niet als ‘partij’ in aanmerking komen.³⁹

In de Gereformeerde Kerken is de Kerkorde ingrijpend herzien in 1978. In een commissierapport uit 1975 wordt de vraag gesteld of de zogenaamde vroegdoop nog kerkordelijk moet worden voorgeschreven, immers de doop op de eerste zondag na de geboorte heeft een aparte naam gekregen (vroegdoop) en moet ‘verdedigd’ worden. Tegelijk is het nagenoeg regel geworden dat met de bediening van de doop gewacht wordt tot de moeder het (normale) kraambed heeft verlaten. “Men kan (...) niet stellen dat de gangbare praktijk voortkomt uit onverschilligheid of ondankbaarheid bij de ouders”. De commissie stelt voor het “zoo haast als men de bediening deszelve hebben kan” te wijzigen in “niet achteloos of onzorgvuldig te wachten”. Deputaten waarschuwen in 1977 voor het insluipen van onnodig uitstel als de tijdsbepaling in artikel 56 zou wegvallen. Dan is een wat forse bepaling beter dan geen bepaling. Bovendien wordt het op deze wijze de kerkenraden belet doopzondagen in te stellen. De synode bleef evenwel bij de gangbare formulering van artikel 56 bij de revisie van 1978: aan de kinderen van de gelovigen zal de doop als zegel van Gods verbond zo spoedig mogelijk bediend worden in de openbare eredienst.⁴⁰

7. de Nederlands Gereformeerde Kerken

De Nederlands Gereformeerde Kerken (ontstaan uit een afsplitsing van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt vanaf 1967) hebben in hun (nieuwe) Kerkorde (het Accoord van Kerkelijk Samenleven) bepaald dat de doop “zodra dit mogelijk is” bediend moet worden. Ook in die kerken blijkt deze limiet nogal rekbaar.⁴¹

8. de Protestantse Kerk in Nederland

De Protestantse Kerk in Nederland is voortgekomen uit een fusie van vooral de Hervormde Kerk in Nederland en de Gereformeerde Kerken in Nederland (synodaal) in het jaar 2004. In de Gereformeerde Kerken (synodaal) was in de zeventiger jaren een forse wijziging van de kerkorde doorgevoerd. In zijn toelichting en verklaring van deze versie van de kerkorde wijst Nauta er op dat de herziene kerkorde nog steeds krachtig aandringt op een zo spoedig mogelijk bedienen van de doop aan

³⁹ Velde, M. te Lidmaatschap van de kerk (GKV), 1998 (www.kerkrecht.nl 2008).

⁴⁰ Velde, M. te Documentatie wijziging KO-1978, 1993 (www.kerkrecht.nl 2008). Deputaten Eredienst pleitten in hun rapport aan de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 voor een discussie over het instellen van doopzondagen, bijvoorbeeld een keer per maand om gewenning tegen te gaan daar waar soms wekelijks wordt gedoopt. Ze beseffen dat de vroegdoop lange tijd gemeengoed is geweest, niet uit roomse motieven maar omdat het ontvangen van het geschenk van God niet onnodig uitgesteld mocht worden. De synode besloot deze discussie niet te voeren omdat deze materie niet tot de opdracht aan deputaten behoorde (*Acta van de buitengewone generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland Zuidhorn 2001* en van de *Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland Zuidhorn 2002-2003*, Barneveld, 2003, 135, 499v.). Inmiddels worden in sommige plaatselijke Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) doopzondagen gehouden, eenmaal per maand, zonder dat daar landelijke beslissingen over zijn genomen.

De Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) Hersteld, die zich in 2004 e.v.j. losmaakten van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) hebben op het punt van de tijd van de bediening van de doop geen verandering doorgevoerd.

⁴¹ C.P. Kleingeld geeft aan dat dit soms maanden blijkt te kunnen duren (omdat: “opa en oma overwinteren in Spanje voor drie maanden” of “omdat ds X over zes weken” hier zou voorgaan” of “de plaatselijke predikant met vakantie is”). Vaak wordt de doop zes zondagen uitgesteld. Dit is Kleingeld “te gortig”. Er blijkt weinig achting uit voor de doop en dus voor de Heer, want de doop is teken en zegel van Zijn verbond en de dopeling wordt lid van Christus en van Zijn gemeente. Er worden ook enorme beloften verzegeld. Bovendien moet niet de dopeling of de familie centraal staan maar Christus. De doop is niet het initiatief van mensen. Christus gaf Zijn leven ervoor. Kleingeld geeft nog wat elementen uit de discussie over dit onderwerp door: omdat Christus de doop instelde mogen we die niet uitstellen. Anderen wijzen er op dat de doop tot versterking van het geloof is gegeven, ook dat van de vader *en de moeder*. In ieder geval werd voorheen de doop binnen drie weken bediend. “Dat is tegenwoordig wel anders” (zie hierboven), Kleingeld, C.P. Vroegdoop of niet?, in: *Kerkbode van Nederlands Gereformeerde Kerken*, jrg. 49 (1994).

de kinderen. De kwestie of daarbij de moeder al of niet aanwezig is, is daarbij “geheel uit de tijd”.⁴² Het uitstel tot de moeder erbij kan zijn wijst niet op een geringschatting van de doop, volgens Nauta. Daar waakt de nieuwe kerkorde met zoveel woorden tegen door expliciet te bepalen dat de kerkenraad er op moet toezien dat de doop zo spoedig mogelijk wordt bediend. Onnodig uitstel wijst op “tekort aan beleving van het geloof en roept om de zorg van de herder”.

Ook hier wijs ik nog even op het omgaan met doopgetuigen. De herziene kerkorde bleef pleiten voor doopgetuigen als de ouders niet gerechtigd zijn de doopvragen te beantwoorden.⁴³ Deze getuigen kregen een andere functie dan in de vorige kerkorde. Daar functioneerden ze naast de ouders, nu in plaats van de ouders om een goede christelijke opvoeding te garanderen. De herziene Kerkorde gaat hierin verder dan de bepaling van de Generale Synode van Middelburg 1933 door voor te schrijven dat de kerkenraad in overleg met de ouders zal omzien naar een of meer doopgetuigen die genoegzame waarborg kunnen bieden voor een christelijke opvoeding.⁴⁴

De bepaling van de herziene Kerkorde en die omtrent de doopgetuigen namen niet weg dat de doop geruime tijd werd uitgesteld binnen de Gereformeerde Kerken (synodaal) en de Nederlands Hervormde Kerk. Het was praktisch kinderen te dopen binnen enkele maanden na de geboorte. K.W. de Jong wees er in 1995 op (ter contrast) dat in het Anglicaanse kerkboek van de tachtiger jaren (*The alternative Service Book*, 1980) de doop “immediately” na de geboorte dient plaats te hebben. Bij de fusiebesprekingen tussen de Gereformeerde en de Hervormde Kerk werd ook wel over het tijdstip van de doop gesproken, maar “deze kant wil het Samenwerkingsorgaan ten dienste van de GKN/NHK zeker niet op”.⁴⁵ In de kerkorde die voor de kerken die samen op weg waren naar de fusie (de SOW-kerken) was opgesteld was nog steeds sprake van een zo spoedig mogelijk bedienen van de doop.⁴⁶

Sinds 2004 vigeert een nieuwe kerkorde binnen de gefuseerde kerken.⁴⁷ Inzake het tijdstip van de doop is van de aloude bepaling-van-spoed weinig meer terug te vinden. Impliciet wordt nog wel enige aandring tot een (spoedige) doop uitgeoefend. In ordinantie 6, artikel 2, lid 3 staat dat de kerkenraad er op toe ziet dat in geval van een doop van een kind de doop door tenminste een van de ouders wordt begeerd. Artikel 3, lid 1 van die ordinantie bepaalt dat de kerkenraad tenminste eenmaal per maand gelegenheid moet geven tot het ontvangen van de doop.⁴⁸ Inzake doopgetuigen noemt de Kerkorde personen die naast de ouders of verzorgers staan ten dienste van de dopeling. Maar ook de bepaling van getuigen in plaats van de ouders keert terug (zie hierboven). Zij worden niet (meer) met de term getuigen aangeduid maar komen voor als “anderen die bereid zijn (mede)verantwoordelijkheid te dragen voor de geestelijke vorming van het kind” (ordinantie 6, artikel 3, lid 4). Deze personen kunnen de bediening van de doop mogelijk maken (in die zin ‘bespoedigen’).⁴⁹

9. voor en tegen

In deze slotparagraaf zet ik de voors en tegens van de vroegdoop op een rij. Het is daarbij de bedoeling zakelijk en resumerend te formuleren, waarbij niet aan alle nuanceringen recht gedaan kan worden.

9.1 polemiek

⁴² De tijd van de bediening van de doop komt in de Acta van deze kerken (van 1944-2004) in het geheel niet voor.

⁴³ Dit in tegenstelling tot de besluiten van de GKv over dit onderwerp, zie paragraaf 6 hierboven.

⁴⁴ Nauta, D. *Verklaring van de Kerkorde van de Gereformeerde Kerken in Nederland*, Kampen, 1971, 258.

⁴⁵ Jong, K.W. de Gave en opgave. Enkele opmerkingen bij plaats en inhoud van de vragen bij doop en belijdenis, in: *Gereformeerd Theologisch Tijdschrift*, jrg. 95 (1995), 71. De praktijk in de Anglicaanse Kerken neemt de bepaling “immediately” serieus. Dat kon van het “zo spoedig mogelijk” van de Herziene K.O. niet gezegd worden.

⁴⁶ Zie www.kerkrecht.nl 2008 voor die (inmiddels niet meer geldende) kerkorde.

⁴⁷ Een aantal leden van de Gereformeerde Kerken in Nederland (synodaal) ging niet mee met de fusie. Zij vormden de Voortgezette Gereformeerde Kerken die in hun Kerkorde (art. 51) bepaalden dat de doop zo spoedig mogelijk moest worden bediend (www.kerkrecht.nl 2008). De hervormden die niet meegingen vormden de Hersteld Hervormde Kerk die zich nog aan het vormen is.

⁴⁸ *Kerkorde en ordinanties van de Protestantse Kerk in Nederland*, inclusief de overgangsbepalingen, Zoetermeer, z.j. [2003], zie ook www.kerkrecht.nl 2008 voor deze kerkorde.

⁴⁹ Heuvel red., P. van den *De toelichting op de Kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland*, Zoetermeer, 2004, 206-210.

Voorstanders van de vroegdoop pleiten ervoor de doop in de eerstkomende openbare eredienst te laten bedienen. In hun ogen kan alleen de conditie van de dopeling een wettige reden zijn om de doop uit te stellen. Zij voeren daarvoor de volgende argumenten aan:

- gereformeerde ouders **tónen** een geheel ander standpunt te huldigen dan de **Anabaptisten**
- de doop is zo'n **waardevol geschenk** van God dat dit zo spoedig mogelijk moet worden aangenomen uit Gods hand. Daarmee bewijzen de ouders hun dankbaarheid aan God
- kinderen hebben vanaf hun geboorte **recht op de doop** en uitstel (tot de achtste dag als bij de besnijdenis) is nu niet meer nodig,
- **Gods bevel** moet altijd **zonder (onnodig) uitstel** worden opgevolgd. Dat deed Abraham met betrekking tot de besnijdenis in Genesis 17 ook, daaruit blijkt ook respect voor God: God laten we niet onnodig wachten en klaarstaan met Zijn geschenk,
- het teken dat **ouders bemoedigt** moet zonder dralen worden aangenomen,
- **in het Nieuwe Testament** werd **de doop terstond** bediend (Handelingen 2:41; 8:12, 36; 10:2, 47; 11:13v.; 16:15, 33; 18:8 en 1 Corinthiërs 1:16),
- de **burgerlijke overheid** eist ook aangifte zonder uitstel,
- het **geloof van de gemeente** moet zonder uitstel worden gesterkt,
- een **kind kan jong overlijden** (al is de doop niet heilsnoodzakelijk, het bediende teken kan de ouders extra troosten).

Tegenstanders van de vroegdoop willen zeker het belang van de doop niet onderschatten, maar hechten niet aan bediening bij de eerste gelegenheid die zich voordoet. Zij hebben er geen bezwaar tegen dat de doop op een later tijdstip plaats vindt. Hun argumenten zijn:

- het is waardevol dat ook **de moeder aanwezig** is. Zij verzorgt een groot deel van de opvoeding, zij kan op gepaste wijze een kind ten doop houden (in tegenstelling tot vaders), zij heeft dit teken ook nodig ter bemoediging, zij is ook in het genadeverbond opgenomen (de basis van de doop) en heeft een zelfstandige taak jegens de kinderen en moet daarom ook zelf een ja-woord geven,
- **getuigen** moeten in de gelegenheid gesteld worden aanwezig te zijn,
- doopdiensten bewerken dat de bediening van de doop **meer indruk** maakt.

9.2 dupliek

De opposenten hebben van elkaars argumenten kennis genomen en bestrijden die. De *voorstanders van de vroegdoop* menen de argumenten van de tegenstanders te kunnen weerleggen:

- uitstel van de bediening van de doop leidt onherroepelijk tot een minder waarde hechten aan de doop. De **taal van de daden** (uitstel) spreekt sterker dan de woorden, waarmee de tegenstanders aangeven dat ze de doop niet minachten: waar de bediening van de doop wordt uitgesteld vermindert de facto **het aanzien van de doop** als zegel op de verbondsbelofte,
- **de moeder is in haar man begrepen**. Als hij het ja-woord geeft is dat ook een ja-woord van de moeder. Hij is het hoofd van de vrouw. Als zo spoedig mogelijk de doop wordt aangevraagd, beseft ook de moeder hoe waardevol dit teken is, ter bemoediging van haarzelf,
- uitstel van de doop wijst op een **tekort aan geloofsbeleving**.

De *tegenstanders van de vroegdoop* gaan op de argumenten van de voorstanders in:

- uitstel van de doop heeft **niet minachting** van dit sacrament als achtergrond. Door de doop uit te stellen kan van dit gebeuren een des te meer eerbiedwekkende plechtigheid worden gemaakt, tot eer van God,
- het verschil met **de Anabaptisten** is toch wel duidelijk. Zij dopen op andere gronden dan wie voor de kinderdoop pleit,
- **de doop** werd **in het Nieuwe Testament niet altijd direct** bediend (denk aan Paulus). Dit is ook niet als een doopvoorschrift in Gods Woord gegeven. Bovendien is de situatie veranderd, zodat nu ook volwassen bekeerlingen geruime tijd na hun wedergeboorte worden gedoopt.

10. weging

Op deze wijze golft de discussie over het tijdstip van de doop al eeuwenlang heen en weer.

Argumenteren met wat Anabaptisten wel of niet zouden kunnen denken is weinig zinvol. Denken is

vrij. Men kan zich tegen misvattingen zonder discussie niet verweren. Het werken met het tijdstip van de besnijdenis zet weinig zoden aan de dijk. Het feit dat er nu geen vastgestelde dag is voorgeschreven wordt in de Heilige Schrift niet beargumenteerd. Werken met een argument dat dus per definitie een argumentum e silentio is heeft weinig overtuigingskracht. De achtste dag kan gebruikt worden ten gunste van een vroeg tijdstip van de doop: direkt na afloop van een periode van onreinheid, maar ook andersom: de Heer vond een vroege doop niet zo belangrijk anders had Hij die periode van acht dagen onrein zijn niet ingesteld. Interessant is de verwijzing naar de gang van zaken bij de burgerlijke overheid, maar die kan ons in veel gevallen juist niet ten voorbeeld worden gesteld.

De positie van de moeder ligt gevoelig. Dat zij zelf de doop met eigen ogen wil volgen en graag zelf haar ja-woord geven is goed voorstelbaar. Er zal heel wat tegen over gesteld moeten worden om aan dit verlangen van de moeder niet te voldoen. Daarmee is niet gezegd dat haar aanwezigheid noodzakelijk is. Het argument dat een kind jong kan overlijden en het bediende teken dan extra troost kan bieden, kan nauwelijks als zodanig functioneren. Gelukkig komt zuigelingensterfte na de geboorte nauwelijks voor en dan is veelal niet de doop, maar de verbondsbepaling tot troost. Het teken voegt daar naar mijn inschatting niets aan toe. Het argument van de doopgetuigen is weggefallen. Het zou droevig zijn als de doop zou moeten worden uitgesteld om doopdiensten te kunnen beleggen om te bewerken dat de doop meer indruk gaat maken. Dat moet niet van de entourage afhangen. De inhoud van de doop is indrukwekkend genoeg!

De argumenten die wat zwaarder wegen zijn argumenten die wijzen op Gods goedheid in het geven van een sacrament. Zij zijn ingesteld vanwege ons onverstand en de zwakheid van ons geloof (artikel 33 Nederlandse Geloofsbelijdenis). Maar ook dit argument wordt in twee richtingen gebruikt. Men kan ermee verdedigen dat het niet gepast is de God die zo met Zijn kinderen omgaat langer te laten wachten, als Hij Zijn sacrament aan biedt, dan strikt nodig is (een cadeau ga je direkt aannemen of afhalen). Anderzijds kan men erop wijzen dat de doop zo waardevol is, dat zeker een van de eerstbetrokkenen bij de opvoeding van de dopeling aanwezig moet zijn (de moeder).

Wat zegt het argument dat de doop in het Nieuwe Testament direkt werd bediend? Het is een opvallend gegeven, al is het waar dat dit in het geval van Paulus niet gebeurde. Dat kan verklaard worden uit het feit dat van Paulus niet direkt vermeld wordt dat hij zich bekeerde toen Christus hem zo plotseling verscheen. Aan de mensen van wie dat wel vermeld wordt, wordt inderdaad nagenoeg terstond de doop bediend. Het zou heel vreemd zijn geweest als dat niet gebeurd zou zijn. Je verwacht dat in die situaties: er is bekering en dus wordt er gedoopt. Dat betreft dan in de regel volwassenen, maar de 'huizen' die bij hen hoorden werden eveneens direkt gedoopt, dus ook de kinderen (al zegt dat weer weinig, want onderscheid in tijdstip tussen de nieuwe volwassen gelovigen en hun kinderen ligt ook weer niet voor de hand).

Een hard argument voor of tegen de vroegdoop is uit dit alles niet te destilleren. Het gaat om een weging. Dan legt naar mijn inzicht het feit dat de doop direkt na de bekering werd bediend en uitstel niet in beeld is, gewicht in de schaal. Op bekering tot God volgt de doop. Dat hoort bij elkaar. Zo hoort geboorte in de verbondskring en het ontvangen van het verbondsteken ook bij elkaar. Bij de instelling van de besnijdenis in Genesis 17 is er ook sprake van een terstond uitvoeren van Gods bevel over het aanbrengen van het verbondsteken. Het toont inderdaad een stuk respect voor de wil van God, die luidt dat gelovigen en hun kinderen behoren gedoopt te zijn. Geboorte in de verbondskring roept om het verbondsteken. Het is voorstelbaar dat een moeder dat ook begeert voor haar kind en haar wens om bij de doop aanwezig te zijn daartegen weg valt. Het feit van de doop zal voor een moeder niet minder vaststaan als ze het niet met eigen ogen heeft waargenomen. Het argument dat de taal van de daden meer spreekt dan woorden is ook niet geheel zonder waarde. Men kan de mond vol hebben van de waarde van de doop en de hoge betekenis daarvan, als tegelijk de praktijk er een is van onnodig doopuitstel, komen die woorden niet geloofwaardig over. Daarmee wil niet gezegd zijn dat doopuitstel altijd uit gebrek aan waardering voor de doop voortkomt. De argumenten die voor doopuitstel pleiten geven zeker ook blijk van een serieuze worsteling met de vraag of dit een goede zaak is of niet.

Het is heel wat aan een moeder uit te leggen dat het tijdstip van de doop zelfs boven haar aanwezigheid zou kunnen uitgaan. Dat pleidooi moet zeker niet aan een kraambed gevoerd worden⁵⁰. Het is een wel een gesprek dat het voeren waard is en waarvan idealiter de uitkomst zou moeten zijn

⁵⁰ De ouderlingen in de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) te Emmeloord stellen het nodeloos uitstel van de doop altijd aan de orde bij hun bezoek aan gezinnen in een tijd van zwangerschap.

dat het kind inderdaad zo spoedig mogelijk gedoopt zal worden. Waarbij het 'zo spoedig mogelijk' bepaald wordt door het welzijn van het kind. Dat wordt gedoopt en ontvangt zo spoedig mogelijk het teken van het verbond waarin het is opgenomen krachtens geboorte in een gelovig gezin.

Deputaten van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) meenden in 1977 een dam te kunnen opwerpen tegen het instellen van doopzondagen (paragraaf 6 hierboven). Op de synode van Zuidhorn heeft ondergetekende, samen met ds A. de Jager, het voorstel ingediend om de discussie die deputaten Eredienst wilden aanzwengelen over doopzondagen niet te voeren, op kerkrechtelijke gronden. De synode was het in meerderheid met deze zienswijze eens. Achteraf bezien was het beter geweest die discussie wel te voeren. Wellicht hadden deputaten een meer vooruitziende blik. Nu worden doopzondagen zonder landelijke en kerkelijke discussie in die kerken ingesteld, een te betreuren verschijnsel.

De Geest maakt duidelijk dat Cornelius Hem toebehoort (Handelingen 10:44). Vervolgens merkt Petrus op: wie kan nu nog weigeren deze mensen met water te dopen, nu ze net als wij de heilige Geest hebben ontvangen? In het voorgaande gesprek is de doop het veronderstelde onderwerp: mogen heidenen gedoopt worden? Gods Eigen Geest maakt duidelijk dat ze ook bij Hem mogen horen. Dan weten mensen onmiddellijk wat hen te doen staat en ze doen het zonder uitstel: dopen! Zijn wij niet wat afgeraakt van de spontane reactie op Gods heilshandelen? Hij geeft een verbondskind. Wat treuzelen wij dan nog met het verbondsteken?

P.L. Voorberg

LITERATUUR

- *Acta van het Synodaal Convent (1887) en van de voorlopige synode van de Nederduitsch Gereformeerde Kerken (1888-1892)*, Kampen, z.j. [1985]
- *Acta van het synodaal Convent van Nederduitsch Gereformeerde Kerken (doleerende) in Nederland*, gehouden te Rotterdam op 28, 29, 30 juni en 1 juli 1887, Amsterdam, 1887
- *Acta der Generale Synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland* gehouden te Middelburg, van 11 Aug. tot 4 Sept. 1896, Leiden, 1897
- *Acta der Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland* gehouden te Amsterdam, van 18 Augustus tot 5 September 1908, Leiden, 1908
- *Acta der Generale Synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland* gehouden te Arnhem, van 12 Aug. tot 5 Sept. 1902, Leiden, 1903
- *Acta der Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland* gehouden te Amsterdam, van 18 Augustus tot 5 September 1908, Leiden, 1908
- *Acta der Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland*, gehouden te Groningen van 21 tot 24 juli 1925, z.p., z.j.
- *Acta der Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland* gehouden te Arnhem, van 19 Augustus tot 19 September 1930, Kampen, 1931
- *Acta der Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland* gehouden te Middelburg, van 22 Augustus tot 8 September 1933, Kampen, 1933
- *Acta van de Generale Synode der Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland*, gehouden te Utrecht van 9-18 September 1947, z.p., z.j.
- *Acta van de Generale Synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland*, aangevangen te Enschede op 12 juli 1955, z.j., Enschede
- *Acta van de buitengewone generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland Zuidhorn 2001 en van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland Zuidhorn 2002-2003*, Barneveld, 2003
- Bavinck, H. *Ouders of getuigen*. Toelichting van art. 56 en 57 der Dordtse Kerkorde, Kampen, 1901
- Bos, F.L. *De orde der kerk*. Toegelicht met kerkelijke besluiten uit vier eeuwen, Den Haag, 1950
- Bouwman, H. *Gereformerd Kerkrecht*. Het recht der kerken in de praktijk, II, Kampen, 1934
- Bremmer, R.H. *Herman Bavinck als dogmaticus*, Kampen, 1961
- id. *Uit de geboortegeschiedenis van de Gereformeerde Kerken in Nederland*, Den Haag, 1977
- Brienens, T. Doopleer en dooppraktijk in de 17^e en 18^e eeuw bij de gereformeerden in de Nederlanden, in: Spijker, W. van 't *Rondom de doopvont*. Leer en gebruik van de heilige doop in het Nieuwe Testament en in de geschiedenis van de westerse kerk, 1983, Goudriaan
- *Handelingen van de Algemeene Christelijke Synode der Hervormde Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden in den jare 1816*, Den Haag, 1821
- *Handelingen van de Algemeene Christelijke Synode der Hervormde Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden in den jare 1817*, Den Haag, 1822
- *Handelingen van de Algemeene Christelijke Synode der Hervormde Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden in den jare 1819*, Den Haag, 1819
- *Handelingen van de Algemeene Christelijke Synode der Hervormde Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden in den jare 1820*, Den Haag, 1821
- *Handelingen van de Algemeene Christelijke Synode der Hervormde Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden in den jare 1821*, Den Haag, 1822
- *Handelingen van de Algemeene Christelijke Synode der Hervormde Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden in den jare 1822*, Den Haag, 1823
- *Handelingen van de Algemeene Christelijke Synode der Hervormde Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden in den jare 1828*, Den Haag, 1828
- *Handelingen van de opzieners der gemeente Jesu Christi*, vergaderd te Utrecht den 28^e september en de volgende dagen, Anno 1837, Amsterdam, 1838
- *Handelingen en verslagen van de algemene synoden van de Christelijk Afgescheidene Gereformeerde Kerk (1836-1869)*, Houten, 1984
- *Handelingen van de synode der Christelijk Gereformeerde Kerk in Nederland*, gehouden van 19 tot 30 augustus 1879 te Dordrecht, Delfzijl, 1879, in: *Handelingen van de Synoden der Christelijk Gereformeerde Kerk in Nederland 1872-1892*, Kampen, z.j. [1988]

- *Handelingen van de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland*, in de 9 zittingen door haar gehouden te Amsterdam, van 7-17 juni 1891, z.p., z.j.
- *Handelingen van de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland*, in de 19 zittingen door haar gehouden te Leeuwarden, van 18-29 Augustus 1891, z.p., z.j.
- *Handelingen van de Generale Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland* gehouden van 25-28 juli 1922 te Dordrecht, z.p., z.j.
- Heuvel red., P. van den *De toelichting op de Kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland*, Zoetermeer, 2004
- Jansen, Joh. *Korte verklaring van de kerkenordening*, Amsterdam, 1976
- Jong, K.W. Gave en opgave. Enkele opmerkingen bij plaats en inhoud van de vragen bij doop en belijdenis, in: *Gereformeerd Theologisch Tijdschrift*, jrg. 95 (1995)
- *Kerkorde en ordinanties van de Protestantse Kerk in Nederland*, inclusief de overgangsbepalingen, Zoetermeer, z.j. [2003]
- Kleingeld, C.P. Vroegdoop of niet?, in: *Kerkbode van Nederlands Gereformeerde Kerken*, jrg. 49 (1994)
- Koch, J. *Abraham Kuyper*. Een biografie, Amsterdam, z.j. [2006]
- Kuyper, A. *E voto dordraceno*. Toelichting op den Heidelbergschen Catechismus, III, 3^e druk, Kampen, z.j.
- Nauta, D. *Verklaring van de Kerkorde van de Gereformeerde Kerken in Nederland*, Kampen, 1971
- *Notulen van de Algemene Kerkelijke Vergaderingen van de Gereformeerde Kerken onder het kruis (1844-1869)*, Utrecht, z.j. [1982]
- *Notulen van het verhandelde in de zittingen der Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland* gehouden te Utrecht, in het kerkgebouw der Christelijke Gereformeerde Gemeente aldaar, op 18, 19 en 20 Juli 1899, Utrecht, z.j.
- *Notulen van het verhandelde in de zittingen der Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland* gehouden te Utrecht, in het kerkgebouw der Christelijke Gereformeerde Gemeente aldaar, op 23 en 24 Juli 1901, Utrecht, z.j.
- *Notulen van het verhandelde in de zittingen der Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland* gehouden te Utrecht, in het kerkgebouw der Christelijke Gereformeerde Gemeente aldaar, op 19, 20 en 21 Juli 1904, Utrecht, z.j.
- *Notulen van het verhandelde in de zittingen der Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland* gehouden te Utrecht, in het kerkgebouw der Christelijke Gereformeerde Gemeente aldaar, op 25-28 Juli 1910, Utrecht, z.j.
- Olthuis, J. *De doopspraktijk der Gereformeerde Kerken in Nederland 1568-1816*, diss Utrecht, Utrecht, 1908
- Royaards, H.J. *Hedendaagsch Kerkregt bij de Hervormden in Nederland*, II, Utrecht, 1837
- Rutgers, F.L. *Kerkelijke adviezen*, II, Kampen, 1922
- Schilder, K. Boekbespreking, in: *De reformatie*. Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven, jrg. 9 (1929), nr. 21
- Synodale Vergadering der Christelijke Gereformeerde Kerk, gehouden op 3 en 4 Januari 1893, in eene der zalen van Diligentia te 's Gravenhage, in: *Notulen van de Synodale Vergaderingen der Christelijke Gereformeerde Kerk, gehouden in 1893 en 1894 en verslag der vergadering van 20 juli 1892*, Utrecht, 1894
- Tom, D./Vonkenberg, J.E. "Zoo haast als men de bediening deszelfs hebben kan". *Het goed recht van den vroegdoop in het licht gesteld en verdedigd*, z.j. [1929], z.p.
- Velde, M. te Documentatie wijziging KO-1978, 1993 (www.kerkrecht.nl 2008)
- id. Lidmaatschap van de kerk (GKV), 1998 (www.kerkrecht.nl 2008)
- Vergadering van leden der Christelijke Gereformeerde Kerk op 20 Juli 1892 te Utrecht, in: *Notulen van de Synodale Vergaderingen der Christelijke Gereformeerde Kerk, gehouden in 1893 en 1894 en verslag der vergadering van 20 juli 1892*, Utrecht, 1894
- Voorberg, P.L. *Doop en Kerk*. De erkenning, door kerkelijke gemeenschappen, van de elders bediende doop, Kampen, 2007
- Vree, J. *Kuyper in de kiem*. De precalvinistische periode van Abraham Kuyper 1848-1874, Hilversum, 2006
- www.kerkrecht.nl 2008